

Xavier Duran

Biologia i ideologia

Durant la Guerra Civil espanyola, els serveis psiquiàtrics militars de l'exèrcit franquista van dur a terme estudis psicològics i antropològics en presoners de guerra que pertanyien a les Brigades Internacionals i en presoners polítics. La seva intenció era demostrar que hi havia uns paràmetres psicobiològics que definien el tipus que anomenaven "fanatisme marxista". Els resultats, publicats entre 1938 i 1939, pretenien donar suport a tres postulats inicials: la relació entre una determinada personalitat biopsíquica i la predisposició constitucional al marxisme, la major proporció de fanatisme marxista en "inferiors mentals" i el superior percentatge de psicòpates antisocials entre els marxistes.

Aquest ús de la biologia per intentar demostrar que hi ha individus i, fins i tot, ideologies inferiors, no era nou. El millor exemple el va donar el nazisme, en el qual els franquistes s'emmirallaren fins que les coses van anar mal dades per a l'Eix –ara que el terme nazisme s'utilitza tan gratuïtament, val la pena recordar qui va estar realment identificat amb aquesta ideologia. Dintre la seva bogeria, el nazisme va muntar tot un edifici teòric i experimental que posava el coneixement científic al seu servei. Comparat amb això, els treballs dels psiquiatres franquistes eren gairebé un joc, perquè entre les dictadures també hi ha nivells.

“Les tesis d'aquells presumptes científics avui indignen i queden ridícules. Els franquistes volien demostrar que els marxistes eren inferiors i que els inferiors podien caure fàcilment en el marxisme”

Les tesis d'aquells presumptes científics avui indignen i queden ridícules. Els franquistes volien demostrar que els marxistes eren inferiors i que els inferiors podien caure fàcilment en el marxisme. I que els marxistes tendien a ser antisocials i fanàtics. Aquesta recerca –si és que el nom no és excessiu– es desenvolupava pel mètode de posar el carro davant dels bous o, el que és el mateix, les conclusions davant

de l'experimentació. És cert que els investigadors solen partir d'hipòtesis, però també ho és que es tracta de verificar-les o de refutar-les i no de mantenir-les al preu que sigui. En una guerra seguida d'una dictadura, els psiquiatres franquistes van tenir tota la llibertat –com els metges nazis– per fer estudis amb els presoners, per establir els protocols, per interpretar-ne els resultats. No hi havia cap problema, perquè en certs camps sempre podem dissenyar la recerca com ens convingui. El cas era trobar més "inferiors mentals" –amb la definició d'inferior mental que ens vagi bé– entre els marxistes i demostrar que certes característiques biopsíquiques predisposaven al fanatisme marxista. Res de nou. Al segle XIX Cesare Lombroso ja havia intentat relacionar certes aparències físiques amb tendències criminals.

Exiliats republicans pel pas fronterer dels Pirineus.

Els anys no han servit per eliminar la temptació de fer avenir les pròpies creences amb les dades científiques. Quan el psiquiatra Aquilino Polaino afirma que l'homosexualitat és una malaltia i busca en pares violents o distants les raons perquè sorgeixin fills amb aquesta tendència sexual, no està fent res més que manifestar les conclusions que té assentades en el fons de les seves conviccions morals. Els franquistes no buscaven què hi havia darrere del fanatisme feixista i Polaino només buscarà causes hipotètiques d'allò que troba immoral. Alguns dels seus discursos recorden aquells que buscaven en la psiquiatria la tipificació dels seus opositors ideològics. Polaino és un intel·lectual que manifesta les seves opinions, però això no li atorga, necessàriament, ni més altura moral ni argumentacions més sòlides. Polaino és un científic, per tant, sap com revestir de ciència les seves argumentacions. Però això no implica que el seu discurs sigui consistent. En nom de la ciència també s'han dit i fet moltes barbaritats al llarg dels temps.